

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لے کے ناں میں سوچئے رب دا کراں کلام بیان
مہر محبت کرنے والا اُچا اُسدا ناں

لکھا لیکھاں دا

گندھارا ہند کو اکیڈمی پشاور

لکھا لیکھان دا

ہندکو ناول

مصنف

نذیر بھٹی

جملہ حقوق بحق گندھارا ہندکو اکیڈمی محفوظ اُن

لکھا لیکھاں دا	نام کتاب
نذیر بھٹی	مصنف
ناول	موضوع
رضوان شہزاد	کمپوزنگ
ثاقب حسین	سرورق
2018	سال اشاعت
محمد ضیاء الدین،	اہتمام اشاعت
چیف ایگزیکٹو کمیٹی، جی ایچ اے	
300 روپے	قیمت
جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ پشاور	پرنٹنگ
گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور	مطبع
978-969-687-	ISBN No.
گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ،	ملٹریس واپتہ
آبدھرہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور	

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدھرہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

091-9216223,9216224

www.gandharahindko.com

انتساب

باوفاتے باحیا

”تریمتاں“

دے

ناں

فہرست

صفحہ	عنوان	نمبر شمار
6	پک ضروری گہل - (محمد ضیاء الدین)	۱
7	عرض خیال - (علی اویس خیال)	۲
8	آپڑی گہل - (نذیر بھٹی)	۳
9	ناول	۵

ہک ضروری گل

جناب نذیر بھٹی دراصل ہندکو ادب، لکھت، ثقافت، شاعری، فلم، ڈرامہ دا ہک بوہت وڈا نام اے۔ گندھارا ہندکو بورڈ سی 23 سال تکل ایہہ بڑا وڈا نام گمنا لکھایا تے یعنی ایہہ بڑی عجیب گل اے کہ ہندکو زبان، ادب، ثقافت دے فروغ و سہ گندھارا ہندکو بورڈ آپڑے قیام سی ہونو تکل اسی مقصد و سہ کم کردارینے تے کردا پئے برے ایہہ بڑی عجیب تے نو بیکلی گل اے کہ ہک زبان دا عاشق ادارہ تے ہک زبان دا عاشق بندہ کس طراں ہک دوسرے سی دوررین۔ یعنی ایہہ گل اس طراں ہوئی کہ ہک عاشق آپڑی معشوق سی کس طراں دوررہیا۔ پرچول کر کے پتہ لگا کہ اس دوری دے وچ کچھ نا عاقبت اندیش لوکاں کا کردار بڑا نمایاں رہیا وے جنہاں نے آپڑی شعوری کوشش کر کے ہندکو دے اس وڈے عاشق نوں ہک وڈے عاشق ادارے سی دوررکھا لیا۔ یعنی پیاسا ٹھوس دورایا۔ تے تھو آپڑے پیاسے سی دورایا۔ پہلا ہووے اُس سیت دا کہ جدو ایہہ دونوں عاشق ہک دوجے نال مل گئے تے پتہ لگا کہ نذیر بھٹی دے قلم دے وچ اتنی استعداد، توانائی تے روشنی اتنی جزئی وجہ نال مختلف موضوعات تے بہترین ہندکو مسودے تخلیق ہوندے رے۔ ایہہ تا خوش قسمتی اے ساڈی کہ اوہ ساڈے قریب ہو گئے تے اس قریب دی وجہ نال انہاں دے سینے تلے دے ہوئے کتنے ہی قیمتی مسودے ساڈی تکل پہنچ گئین۔ اس ساری روداد اچ میں اللہ رب العالمین دا شکر گزار آں کہ اُس نے آپڑے اس نیک بندے نال ساڈی ملاقات کراوٹی۔ تو اوڈے ہتھاں اچ موجود کتاب ”لکھنا لیکھنا دا“ ناول موجود اے۔ اس ناول دی خوبصورتی ایہہ وے کہ پڑھنے والا اس تحریر دے وچ گم ہو کے ناول دا کردار بنڑ جاندا وے تے اوہ آپڑے آپ نوں اس ناول دا حصہ سمجھڑیں لگدا وے۔

محمد ضیاء الدین

(پشور)

عرض خیال

محترم نذیر بھٹی ہونٹاں کہ جنہاں نوں قلم قبیلے دی دُنیا بھٹی جانڈی بی اے تے نہ صرف اناں دی علمی تے قلمی صلاحیتاں دا اعتراف کردی اے بلکہ اناں نوں آپڑے اساتذہ اچ شمار کردی اے۔ ویسے تا لکھت دے حوالے نال اناں دے قلم سی لکھے گئے ڈرامے آں، فلماں تے تحریراں دی کوئی مثال ٹینگئی اسی وسے اناں نے جس موضوع تے بی قلم چکاوے اُس نوں بڑے احسن طریقے نال نبھایا وے۔

زیر نظر کتاب ”لکھا لیکھا دا“ ہندکو زبان اچ منصہ شہود تے آنڑے والا نذیر بھٹی صیب دا پک خوبصورت ناول اے جس دا موضوع معاشرے دی برائیاں دی اصلاح وے تے اصلاحی موضوع تے لکھے جانڈے والے اس ناول اچ گزشتہ نصف صدی سی بی پہلے دے پشوردی بھر پور عکاسی کیٹی گئی اے، جس اچ ناول دے فنی تے فکری لوازمات نوں برقرار رکھیں وسے نہ صرف اپنایا گیا وے بلکہ ہر ہر سطر تے ہر کردار نوں آپڑے فطرتی رنگ اچ دکھایا گیا وے جیہڑا کہ اول تا آخر حقیقت ہی لگدا وے۔

اس ناول نوں پرانڈے پشوردی قدیم ثقافت دارنگ دے کے لکھا گیا وے جس اچ نہ صرف ویا شادی دیاں رسماں بلکہ ساڈی اٹھ بیٹھ تے ملنے ملائڈے دے مختلف رنگاں دے علاوہ ہندکو دے لوک گیت بی شامل کیتے گئے وُن۔ مختصر ایہہ کہ ”لکھا لیکھا دا“ فنی تے فکری لحاظ نال ایہہ پک بہترین ناول اے جس نوں محترم نذیر بھٹی صیب نے اتنے بھر پور انداز اچ لکھا ہوئے کہ قاری اگر اس نوں پڑھنا شروع کردیوے تا میرے مطابق وت اس ناول نوں پہلی ہی نشست اچ ختم کر کے رکھی۔

علی اویس خیال

آپڑی گھل

فارسی زبان دی ہک مہتل اے کہ ”تدبیر کند بندہ تقدیر کند خدا“ یعنی انسان آپڑی زندگی سنوارنے وے بہت کچھ سوچد اے بہت منصوبے بنڑاند اے مگر تقدیر اس تے ہسدی اے کہندیئے ہوسی اوئی کچھ جیہڑا کہ اللہ تعالیٰ نے تیری تقدیر دی کتاب اچ لکھا ہو یا ئے۔ اس خاطر اس ناول داناں ”لکھا لیکھاں دا“ تجویز کیتا گنیا وے۔

اس وچ بشیرا تے راجی ہک دوسرے نوں چاہندین دونوں دا ویاہ ہو جاندا تے دونوں دے دلاں وچ خوشگوار زندگی گزارنے دی حسرت ہوندیئے مگر تقدیر اناں دے خاب چکنا چور کر دیندیئے۔ راجی نوں موت بشیرے سی جدا کر دیندیئے تے اناں دی لگی جئی تھی نوں تقدیر ہک غلط جگاں تے پہنچا دیندیئے تے اوہ وڈی ہو کے نچڑیں گانڑیں والی بنڑ جاندیئے تے و ت تقدیر اس گڑی نوں شرافت دی زندگی دے دیندیئے تے تقدیر اس نوں وی سال بعد آ پڑے پیوئل ملا دیندیئے۔ ایہہ ناول انتقام دی آگ، پیار محبت دی ٹھنڈک تے تقدیر دیاں گردشاں دے چھٹکیاں نوں ہک دوسرے نل جوڑ کے لکھا گنیا تے اس نوں ہک تعمیر، تفریحی تے اصلاحی بنڑانڑیں دی کوشش کیتی گئی اے۔ اُمید اے قارئین نوں پسند آسی۔

نذیر بھٹی

0331-9333770

لکھنا لکھنا دا

سہاردا ویلا آیا..... روفاں نوں رات دی کس چڑھی آئی..... مگر اوچلے اگے بیٹھ کے پئی چاء
روٹی پکاندی آئی..... چلے تلے لکڑیاں سِنیاں اییاں جس دی وجہ نل سارے دالان وچ تہواں تہار
آیا..... اوچلے نوں پھوکاں مار مار کے تھک جاندی آئی..... برے اگ نی بلدی آئی..... تے تہوویں سی
اُزیاں اکھیاں سڑھ دیاں اییاں تے او بانھ نال پونجی آئی..... اخیر اس نے تہواں کرنے والا لکڑی دا
سوختہ کڈ کے بارھن وچ سٹا..... تے وت چلے کول آ کے پیڑی تے بیٹھ کے روٹی پکانویں لگی..... اس
نے پیڑے دی روٹی بنڑا کے توے تے پائی..... تے پترنوں آواز دینویں لگی۔

”بشیرے..... وے بشیرے؟“

بشیرا منجھے تے ہولے جیا پاسہ پلٹا کے موٹیاں اکھیاں نل جواب دیندائے۔

ہوں؟

ماں کہہندیے!

”اٹھ پتر..... چاء بنڑ گئی اے۔ شاہ اٹھ“

بشیرا وت پاسہ پلٹا کے کہندائے۔

”اجلا سویل اے ماں۔“

”سویل کتھے وے۔ ذرا اکھیاں کھول کے ویکھ۔ اڈل دو پہراے۔“

ماں دی گہل سنڑ کے او بیزاری نل اٹھدائے تے جا کے فرش تے بیٹھ کے لوٹے دے پانڑی

نل منہ ہتھ تہوندائے۔ تے کرتے دی چھولی نل منہ ہتھ سکاند اہو یا چلے کول آ کے پیڑی تے بیٹھ

جانداے۔ ماں سچے کہیو دا پراٹھا تے چاء دا پیالہ اس دے اگے رکھدیے۔

بشیرا ادھر ادھر دیکھ کے کہندائے۔

”ملائی نیگی؟“

”میں دووی کولو دھ لیڑیں گئی آئیاں۔ تاملائی کی آئی۔“

”ذرا سویلے اٹھا کرناں ماں۔“

”منوں راتی دی کس چڑھی ہوئے۔ نی اٹھ سکیاں..... تو اٹھدوں تے جا کے لے

آندونا..... مگر تو کہ ادھی ادھی رات تک لوفراں نل بیٹھ کے گیاں لانداریں..... تا تیرے سی سویلے کتھے

اٹھا جانداے۔“

بشیرا جواب نی دیندا تے ناشتہ کرنے لگدائے..... ماں کہندئیے۔

”تو فضول لوکاں نل اٹھراں پیٹھراں چھوڑ دے پتر..... ویلے تے کہا آ جایا کر..... تے

سویلے اٹھ کے پیودی ہٹی تے جا کے اس نل ہتھ اگیرا کر لیا کر۔“

بشیرا کہندائے۔

”میرے سی کہیو کھچڑی دیاں دکاناں تے نی بیٹھا جاندا۔“

ماں کہندئیے۔

”تا تو انجی واند پھر دا رہسیں؟ تے جس کہیو کھچڑی دی دکان تے پیٹھدیاں تنوں شرم

آندیے..... اسی چوای تیرا بیوا پیا سارے کہاں دا خرچ چلانداے۔“

بشیرا کہندائے۔

”میرے یار فریدے داویاہ رچا ہو یا تے اوک جاوے تاوت میں کم کاج دا سوچ ساں۔“

ماں کہندئیے۔

”پشوریاں دے ویاہ تا دو دو مہینے پہلے رچے رہندین نڈے چھنڈیاں بنڑا نڑیں بیٹھ

جاندین۔ کڑیاں ٹھوکی لیکے بیٹھ جاندیاں..... نڈے تے گڑی والے پورا پورا مہینہ سدے پھرنے

لگدین..... لین تے سدے دیاں روٹیاں ہوندیاں رہندیاں سدے وچ جوڑے کہوڑے روپے تے

چینیاں دتیاں جانڈیاں پورا پورا ہفتہ تو الیاں ہونڈیاں تے جوئے بی ہونڈین..... تے تو اتھے بیٹھ کے پرانے ویاہ وچ مانگے پاسیں..... یا جوئے بازاں سی دس خوشیاں وٹول سیں؟“

بشیرا کہندائے۔

”منے کش نی کرنا ماں..... منے خالی فریدے نل دوڑ بچ کر کے اس نل ہتھا گیرا کرناے“۔

ماں کہندئیے۔

”تے آپڑے پیول ہتھا گیرا کر دیاں تنوں کس چڑھدیے؟“

بشیرا غصے نل کہندائے۔

”تو منوں آرام نل چاء پیئیں..... دینی ایں کہ نا؟“

ماں کہندئیے۔

”دفع ہو..... پھر دا رو لچے تے لفتگیاں نل..... تنے ہچھا ہونڈیاں ای نینگا۔ خوار ای رہ سیں“۔

ظفر ابد معاش آپڑے بالا خانے تے بیٹھا ہو یاے چلم پیا پیندائے..... بہت وڈے حریف بالا خانے تے بیٹھے جو اپنے کھیڈ دین..... ظفرے دا ڈنڈے مار پیا جوئے چونال وٹول دائے..... فریدا تے بشیرا آ کے سلام کر دین..... ظفر اناں ہتھ ملا کے کالونوں کہندائے..... اوئے کالو چاء والے سی دو چار قہوے چک لیا..... کالو قہوے لینڈیں جانڈائے..... تے ظفر افریدے نوں کہندائے۔

”سنڈ افریدے..... منوں تھنڈک پئی اے..... تیرا ویاہ وے؟“۔

فریدا کہندائے۔

”ہاں جی..... سدے تانا ئی پیا پھر دائے..... مگر تہوا ڈے کول میں آپ آیاں..... تہوانے

آنڑاں ہوسی۔

”اوسراکھیاں تے یار..... تو میرا یار ایں..... تیرے ویاہ تے تا میں بروبر آساں..... کدو
وے خیرنال؟“

فریدا کہندائے۔

”انگریزاں دی حکومت اے..... اس خاطر اتوار دے دن ای چھٹی ہوندیے..... ہفتے نوں
راتی جج..... تے اتوار نوں ولیمہ اے۔“

ظفرا کہندائے۔

”تا بس..... جج والی رات تہم کار میری طرفو ہوسی..... بھٹھی بزار دیاں منیاں ہوئیاں کجھریاں
”چن“ تے ”تارا“ آپڑا جو بن دکھاسن۔“

”واہ!۔ وت تا فریدے دے ویاہ دامزہ ودھ جاسی..... ظفرا جان!“

ظفرا بشیرے نوں کہندائے۔

”تو ا جکل کیہہ کرنا ہونا ایں نڈیا؟“

بشیرا کہندائے۔

”کش نی کرناں نیک باوا..... فریدے دا ویاہ ہو جاوے تاوت کم کاج دا سوچساں۔“

ظفرا کہندائے۔

”اوگولی مار کم کاج نوں مڑہ..... اتھے آ جایا کر..... میں تیری جیب پر دیا کر ساں۔“

فریدا بشیرے نوں کہندائے۔

”واہ..... اس سی چھٹی ہو ر کیہڑی گہل ہو سکدیے۔ بشیرے۔“

”تو پیسے جمع کر کے آپڑا ویاہ بھی کر لیسیں۔“

بشیرا کہندئیے۔

”ٹھیک اے یار۔“

کالو تھوے دی چینکاں لیکے آندائے..... ساریاں نوں پیالیاں پھر کے دیندائے..... تھوہ
پی کے فریدائے بشیرا چلے جاندین..... ظفرا کالوسی کچھدائے۔

”اوائے کالو..... ایہہ بشیرا کسراں دا بندہ اے؟“

کالو کہندائے۔

”ایہہ بڑا تیز تے ترکھا نڈا وے نیک باوا..... کئی کئی گہل تو بندے دی خٹی تے ہتھ رکھ

دیندائے۔“

ظفرا کہندائے۔

”میں ایو جی ای بندہ چاہنا وائے..... تے اسی خاطر منے اس نوں آپڑے کول رکھتائے۔“

روفاں بیٹھی ہوئیے قریشیہ نل فیتہ پئی اونڑ دیئے..... بشیرے دا پیو سبزی لیکے کھار

آندائے۔..... تے کہندائے۔

”تنوں منے سود فہ کیاے روفاں کہ بشیرے نوں سودے واسے پیج دیا کر..... منوں ہٹی

چھوڑ کے سودا لیکے آئراں پیندائے۔“

روفاں کہندیئے۔

”او کھار وچ نلے تا میں اس نوں پہیجاں نا..... تے ہونڑتا او فریدے دے ویاہ وچ وڑا

ہویائے۔“

بشیرے دا پیو بیزار ہو کے کہندائے۔

”اس نڈے نے تا منوں تک دم کر دتائے..... اس نوں منے مسگر کول بٹھایائے کہ مسگری

سکھ لوے..... مگر ایہہ دودن بی کسے کول نی ٹکا..... کیہہ بنڑسی اس نڈے دا۔“

روفاں کہندے۔

”اس نوں بند پاڑاں ضروری اے بشیرے دے پیو۔ کیونکہ اس دن کھوتے پاڑی دا کھڑا
پرنے گیائے..... تا اتھے لڑ پیائے..... اس دن ہری رام دے پترنوں کسے نے تہہ مارائے..... تا اس
نے اُس بندے نوں گریوان سی پکڑتا آیا“۔

بشیرے دا پیو کہندے۔

”ایہہ شکلیتاں تا منوں بی ملیان روفاں..... کہ ایہہ پرانے پانچے وچ پیر پاندار ہندائے۔
میں اس نوں کہا روکڈ دیواں تا ہور خوار ہو جاسی“۔

اس دوران بشیرا آ جانداے۔

پیو کہندے۔

”گہل سنوٹڈیا..... تو کم کاج کیوں نی کرنا ایس؟“

بشیرا کہندے۔

”کرساں نا پیو..... فریدے دا ویاہ مک جاوے تا“۔

پیو کہندے۔

”چل ٹھیک اے..... پر کیہہ کم کرسیں“۔

بشیرا کہندے۔

”منوں..... ظفرے نے آپڑے کول بٹھالتائے“۔

پیو جریان ہوکے چھدائے۔

”ظفرا؟..... او بد معاش ظفرے کول؟“

”ہاں!“

پیو کہندے۔

”اس کولو کے سکھسیں..... جو اکھیڈاں، شراب پیڑاں یا بد معاشی کرنا؟ کیونکہ اس دا پیشہ

ایوی اے۔

بشیرا کہند اے۔

”میرا ناں شیواں نال کوئی کم نہیںگا..... ظفر امنوں تنخواہ دیسی۔“

پیو کہند اے۔

”جدتے نوکری ای کرنی اے..... تا کہسے بچھے بندے دی تا کر۔“

بشیرا کہند اے۔

”ظفر..... بچھا بند اے پیو۔“

کہہ کے بشیرا چلا جاندا اے..... ماں پیو دیکھدے رہ جاندین۔

رات دا وخت اے..... کڑی والیاں فریدنوں مہندی لائٹریں پینیاں جاندیاں..... ہسدیاں
 نچدیاں تے گاندیاں..... انان نے ہتھاں وچ تھال چکے ہوئین..... تھالاں دے وچ مہندی تے
 مہندی وچ بلدیاں شمعیاں ون..... انان نوں دو مزدور موڈیاں تے بلدے گیس چک کے پے ٹر
 دین..... ہک تھال وچ چاندی دی کئی جی کٹوری وچ چینیلی دا تیل تے ریشمی رومائین..... اس مہندی
 وچ رلیاں ہوئیاں کڑیاں..... ویاہ والی کڑی دے خیش قوم دیاں..... تے سہیلیاں بی ون..... انان
 دے نال ویاہ والی کڑی دی پہینز راجی بی اے تے ایہہ ساریاں پینیاں گاندیاں۔

مہندی	لیجائی	ایں	آؤ	نی	آؤ	سیو
مہندی	لگائی	ایں	بنو	دے	بنڑے	نوں
مہندی	کرے	ہتھ	لال	بنو	دے	بنڑے
مہندی	نچی	ایں	تے	گائی	ایں	آؤ